

Vankiva kyrka

56.1911, 13.7457

När domkyrkobygget i Lund var klart 1145 fanns många duktiga stenhuggare tillgängliga. En del reste ända upp i det som i dag är Sävsjö och Vetlanda kommuner i Småland och byggde kyrkor. Andra stanna kvar i Skåne, och det var förmodligen stenhuggare från Lund som lät bygga Vankiva kyrka under andra halvan av 1100-talet.

Kyrkan har dock förändrats och byggts till i etapper, och exakt hur den första kyrkan såg ut vet vi inte idag. I slutet av medeltiden slogs exempelvis kryssvalv.

När Skåne tillföll Sverige 1658 förlänades patronatsrätten till kyrkan av kung Karl X Gustav till Heydrich Bielke, trots att denne var dansk riksamiral. Hans lämnade dock nästan omedelbart över patronatsrätten och skötseln av bland annat Vankiva säteri till släktingen Sten Bielke. Slakten kom sedan att ha patronatsrätten i mer än 200 år

Redan innan, på 1640-talet utökades kyrkan åt norr. Den utbyggda delen åt norr kallades ända in på 1800-talet för Nykyrkan.

Ursprungligen hade kyrkan inga sittplatser, och det var först 1624 som kyrkan fick en bänkrad - förmodligen avsedd för de mer välbeställda av församlingsborna. Det dröjde till år 1700 innan man monterades bänkar i kyrkan så att alla åhörarna fick sittplats.

I tornet som fick sitt nuvarande utseende i mitten av 1800-talet, hänger en storklocka som är daterad till sent 1100-tal. I början av 1900-talet beslutade Överintendentsämbetet att klocktornet skulle förstärkas efter ett förslag från domkyrkoarkitekten Theodor Wählin. Renoveringen som sedan skedde 1912 innebar också en hel del andra förändringar och bland annat fick kyrkan nya bänkar och hela inredningen målades om i en ljusblå nyans som kallades Wählinblå.

Ett spår från den första kyrkan finns bevarat på pelaren till höger om altaret. Där ser vi ett så kallat konsekrationsskors som målades dit i samband med att kyrkan invigdes på 1100-talet.

Predikstolen har de fyra evangelisterna avbildade, och stod tidigare ett tag placerad ovanpå altarbordet. Biskopen Söderberg skrev 1839 att predikstolen var olämpligt placerad och att den snarast borde flyttas, men det dröjde ändå mer än 30 år innan den fick sin nuvarande placering. I mitten av 1960-talet sänktes också predikstolen.

Triumfkrucifixet ovanför altaret är från 11 eller 1200-talet och kan möjligen vara tillverkad i Skåne. Den återfanns 1912 på kyrkvinden och hade förmodligen legat där sedan reformationen på 1500-talet.

Den gamla altartavlan som nu hänger till vänster i koret föreställer Kristi förklaring.

I kyrkan finns dels en träskulptur föreställande Maria med Jesusbarnet - samt ett träkrucifix, Båda skapade av träsnidaren Eva Spångberg från Gamla Hjälmseeryd i Småland, och som valde att kalla sig förkunnare i trä.

Kyrkans dopfont är från tidig medeltid och stod fram till slutet av 1600-talet vid ingången. Därefter anmodades församlingen i ett visitationsprotokoll att flytta dopfonten till en värdigare plats i kyrkan.

Dopfatet av driven mässing är från senare delen av 1600-talet.

Kyrkans orgel byggdes 1915 av Olof Hammarberg i Göteborg men byggdes om 1962 av Mårtenssons orgelfabrik.

Här finns också två epitafium över tidigare ägare till bland annat Vankiva säteri. Den som hänger på norra väggen är över Magnus Swafe som dog 1696, och den på södra långhusväggen är över Christian Ridderskiöld, död 1726.

På väggen i sakristian finns en gravsten över Lars Tulin. På stenen kan vi läsa att han föddes 1664, att han blev kallad till predikoämbetet 1691, var kyrkoherde i både Vankiva och Ignaberga, och att han avled 1740. Stenen är även över han änka Matrona Anna Hansdotter Wandergergh, som tidigare hade varit gift med Tulinns företrädare som präst.

Går vi till utsidan, till kyrkans norra vägg ser vi där flera gravstenar över präster. Bland annat hittar vi en över Niels Olsen som föddes i Halland år 1600 och som blev 58 år gammal.

Källor:

Webb: Bjärnums pastorat.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Vankiva kyrka". ISBN 91-631-6873-1